

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาจากภัยธรรมชาติที่เพิ่มขึ้นและทวีความรุนแรงอย่างมากมาย ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สาเหตุของภัยพิบัตินี้อาจมาจากธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสร้างความทรงจำที่มีอาลัยมอดไหม้ได้ในระดับโลกมีทั้งการระบาดของไข้หวัดนก (Avian influenza) ที่ประเทศฮ่องกง ใน พ.ศ. 2540 การเกิดระเบิดที่ world trade Centre พ.ศ. 2545 ที่ประเทศอเมริกา การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ พ.ศ. 2547 สร้างความเสียหายบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง มหาสมุทรอินเดียทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราไปจนถึงทวีปแอฟริกาและออสเตรเลีย รวมทั้งการเกิดแผ่นดินไหวที่ประเทศญี่ปุ่น ปี 2554 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้คร่าชีวิตมนุษย์เป็นจำนวนมาก การสูญเสียทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ส่งผลกระทบต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ เหตุการณ์เหล่านี้ เรียกว่า ภัยพิบัติ จากพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2550 ให้ความหมายของ “ภัยพิบัติ” หรือ “สาธารณภัย” ว่าหมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดในสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชนไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ จากที่มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใดซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชนหรือความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐและให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ วินาศกรรม โรคระบาดและการก่อวินาศกรรม ซึ่งตรงกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้นพระราชบัญญัตินี้ยังคงให้ความสำคัญกับผลกระทบและความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนเป็นจำนวนมาก (สำนักเลขาธิการระหว่างองค์การด้านยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ 2549) United Nations International Strategy for Disaster Reduction (2009) ให้ความหมาย “ภัยพิบัติ” ไว้ หมายถึง เหตุการณ์ที่ทำลายโครงสร้างของชุมชนหรือสังคมจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อมนุษย์อย่างร้ายแรงทั้งด้านทรัพย์สิน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งชุมชนที่ได้รับผลกระทบนั้นไม่สามารถรับมือได้ด้วยกำลังและทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งภัยพิบัตินี้เป็นส่วนหนึ่งของความเสี่ยงภัยที่เป็นผลจากความอ่อนแอ (vulnerability) ความเปราะบาง รวมทั้งมาตรการในการลดความเสี่ยงที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

สำหรับประเทศไทย เหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในอดีต ประเทศไทยมีประสบการณ์ในการเผชิญกับภัยธรรมชาติตามฤดูกาล อาทิ น้ำท่วม พายุ และภัยแล้ง ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่อยู่ในภาวะที่สามารถจัดการได้ นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ยังได้เรียนรู้ และตั้งสมมติฐานเพื่อปรับวิถีชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับความแปรปรวนของธรรมชาติตามฤดูกาลได้เป็นอย่างดี ระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยต้องประสบกับภัยพิบัติที่รุนแรง ค่อนข้างบ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นโดยลำดับ เช่น การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อปี 2547 รวมทั้งการเกิดอุทกภัยเมื่อปลายปี 2553 และต่อเนื่องถึงอุทกภัยทางภาคใต้เมื่อเดือนมีนาคม 2554 ซึ่งนับเป็นเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงมากที่สุดของประเทศ

เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ในพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลด้านฝั่งอันดามันของประเทศไทย ได้แก่ ภูเก็ต พังงา ระนอง กระบี่ ตรัง และสตูล เหตุการณ์ในครั้งนั้นสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนอย่างมหาศาล ซึ่งไม่มีการคาดการณ์มาก่อนว่าจะเกิดขึ้น ทำให้ขาดการป้องกัน การวางแผนเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ดังกล่าว เหตุการณ์ในครั้งนั้นมีผู้เสียชีวิตมากเป็นอันดับ 4 ซึ่งรองมาจากประเทศอินโดนีเซีย ศรีลังกา และอินเดีย และมีจำนวนผู้เสียชีวิตจำนวน 5,395 คน บาดเจ็บ 8,457 คน และสูญหายจำนวน 2,817 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554) สาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายมากขนาดนั้นเนื่องมาจาก ณ ขณะนั้นประเทศไทยไม่มีระบบการเตือนภัยสึนามิ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความชำนาญในการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งการจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การช่วยเหลือผู้รอดชีวิต ก็ขาดการเตรียมแผนแก้ไขสถานการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรกฎาคม 2554 รายงานการศึกษาเบื้องต้น การจัดการภัยพิบัติ และการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัย) ทำให้การช่วยเหลือผู้รอดชีวิตและผู้บาดเจ็บจึงเป็นไปอย่างซบเซาและล่าช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเกาะห่างจากฝั่ง ความช่วยเหลือไปถึงล่าช้ากว่าบนพื้นแผ่นดินใหญ่ จำนวนผู้เสียชีวิตจากการบาดเจ็บจึงมีเพิ่มมากขึ้นประกอบกับการเกิดความเสียหายต่อระบบสาธารณูปโภคและระบบการสื่อสาร ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสับสนในการสั่งการและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย การกู้ภัย ซึ่งในระยะแรกมีจำนวนเจ้าหน้าที่กู้ภัยไม่เพียงพอ ปัญหาอีกประการที่นับว่าสำคัญคือ เรื่องการสื่อสาร เมื่อเกิดเหตุในระยะแรก มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมากและผู้บาดเจ็บจำนวนมากที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษได้ ทำให้การให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างยากลำบาก

เหตุการณ์อุทกภัยในภาคใต้ในช่วงเดือนตุลาคม- พฤศจิกายน 2553 ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันบริเวณอ่าวไทยตอนล่างเคลื่อนตัวผ่านภาคใต้ ทำให้ภาคใต้มีฝนตกชุกหนาแน่น

และมีฝนตกหนักถึงหนักมากในหลายพื้นที่ ทำให้เกิดน้ำท่วมเฉียบพลัน น้ำไหลหลากเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎรและพื้นที่การเกษตร รวมทั้งเกิดปัญหาดินโคลนถล่ม ซึ่งสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก สถานการณ์อุทกภัยในปี 2553 ถือเป็นอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุด กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทยรายงานว่า มีพื้นที่ประสบอุทกภัย ในภาคใต้ ตอนบน ภาคกลาง และภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้น 39 จังหวัด 425 อำเภอ 3,098 ตำบล 26,226 มีผู้เสียชีวิตจากเหตุอุทกภัย 180 ราย ส่วนในพื้นที่ภาคใต้ มีจังหวัดประสบภัยทั้งสิ้น 12 จังหวัด 133 อำเภอ 874 ตำบล 6,197 หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน 609,511ครัวเรือน 1,932,405 คน มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 80 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554) การเกิดเหตุการณ์ในครั้งนี้มีการรับมือที่ชัดเจนขึ้น ทั้งมาตรการการช่วยเหลือเร่งด่วนทั้งการอพยพผู้ประสบภัย การช่วยเหลือเครื่องใช้ยังชีพ ในภาพรวมสิ่งที่ยังเป็นปัญหาอยู่คือ การแจ้งเหตุหรือการประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น และการแจ้งข่าวแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็ยังคงส่งผลให้การรับมือยังดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควร ประเมินได้จากตัวเลขผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่ต่างๆ

ภายหลังการเกิดอุทกภัย ปี 2553 พื้นที่ภาคใต้กำลังอยู่ระหว่างการฟื้นฟูความเสียหาย ก็เกิดภัยธรรมชาติซ้ำขึ้นในหลายพื้นที่ในภาคใต้อีกครั้ง ในวันที่ 23 มีนาคม 2554 โดยเกิดอุทกภัยและดินโคลนถล่มอันเนื่องมาจากความกดอากาศสูงกำลังค่อนข้างแรงจากประเทศจีนแผ่ปกคลุมประเทศไทยตอนบน ส่งผลให้ลมตะวันออกเฉียงใต้พัดปกคลุมอ่าวไทยและภาคใต้มีกำลังแรง พื้นที่ในจังหวัดภาคใต้มีน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และน้ำล้นตลิ่ง ก่อให้เกิดความเสียหายในพื้นที่ 10 จังหวัด 100 อำเภอ 651 ตำบล ประชาชนเดือดร้อน 628,998 ครัวเรือน 2,094,595 คน และมีผู้เสียชีวิต 64 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ผลกระทบต่อการเกิดภัยพิบัติในครั้งนี้ มีโรงพยาบาลได้รับผลกระทบจากการมีน้ำท่วมสูงซึ่งในบางที่สูงถึง 2 เมตร ทำให้ต้องหยุดให้บริการและอพยพผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลใกล้เคียง มีปัญหาของเวชภัณฑ์และระบบไฟฟ้าได้รับความเสียหาย ระบบคมนาคมขนส่งถูกตัดขาดทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการเข้าช่วยเหลือ

จากสถานการณ์ภัยพิบัติที่ผ่านมา สามารถที่จะคาดการณ์แนวโน้มของการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบต่างๆในอนาคตได้ว่า อาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อน ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดพายุคลื่นลมในทะเล ภาวน้ำท่วมและความแห้งแล้งขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก ด้วยความถี่ ลักษณะ ขนาด และ ความรุนแรงที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การขยายตัวของประชากรและการเติบโตของเมืองในช่วงที่ผ่านมา เป็นการขยายพื้นที่การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เข้าไปในเขตพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติมากขึ้น

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554) ทำให้แนวโน้มความสูญเสียและการรับมือกับภัยพิบัติมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศต่างๆ ได้พัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติ ที่ทันสมัยทั้งระบบการเตรียมพร้อม การเตือนภัย การสื่อสาร และการจัดการในภาวะฉุกเฉินซึ่งช่วยให้ลดจำนวนผู้เสียชีวิต แต่ระบบการจัดการภัยพิบัติในภาพรวมยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันวางแผนการจัดการเพื่อบรรเทาความรุนแรง แม้จะมีการเตรียมมาตรการและแนวทางตลอดจนอุปกรณ์กู้ภัยและช่วยชีวิต แต่การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยจากพิบัติภัยต่างๆ ยังขึ้นอยู่กับการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินเพื่อที่จะประเมินสถานการณ์เพื่อช่วยเหลือหลังจากเกิดเหตุการณ์ และการฟื้นฟูหลังเกิดเหตุการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่าในหลายพื้นที่เมื่อเกิดความสูญเสียในระหว่างเกิดภัยพิบัติแล้ว ยังมีความสูญเสียเพิ่มขึ้นในระยะหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติอีกด้วย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้วิเคราะห์ความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเปรียบเทียบการช่วยเหลือผู้ประสบภัยกรณีต่างๆ ได้แก่ การป้องกัน และการบรรเทา(Prevention/ Mitigation) เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดความเสียหายมิให้ภัยพิบัติและความสูญเสียเกิดขึ้นแก่ชีวิต ทรัพย์สินและชุมชน การบรรเทา เพื่อการลดผลกระทบ และความรุนแรงของภัยพิบัติที่ก่อให้เกิด อันตรายและความสูญเสียแก่ชุมชนและประเทศชาติ การเตรียมพร้อม (Preparedness) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ให้กับรัฐบาล องค์กรปฏิบัติ ชุมชน และปัจเจกบุคคล ในการเผชิญกับภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การรับสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Response) เพื่อช่วยชีวิต ป้องกันอันตราย และความสูญเสียต่างๆ ส่วนการฟื้นฟูบูรณะ (Recovery) เพื่อให้พื้นที่หรือชุมชนที่ได้รับภัยพิบัติกลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้น การให้ความช่วยเหลือ ฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ประสบภัยสำหรับ มาตรการฟื้นฟูบูรณะในระยะยาวจะนำไปสู่เรื่องของการพัฒนาต่อไป และการพัฒนา (Development) เพื่อลดความสูญเสียให้น้อยที่สุด

การป้องกันการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นเรื่องยาก แต่การวางระบบบริหารจัดการที่ดี จะช่วยลดความสูญเสียได้มาก การจัดการภัยพิบัติเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่การเตรียมการก่อนเกิดเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉิน การบรรเทาทุกข์ ช่วยชีวิต และการฟื้นฟูบูรณะหลังเหตุการณ์ ในอดีต การจัดการภัยพิบัติ มีการเน้นเรื่องการบริหารทุกข์เป็นหลัก แต่แนวโน้มของการจัดการภัยพิบัติสมัยใหม่จะมีลักษณะของการเตรียมการเชิงรุกมากขึ้น โดยดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติ รวมทั้งมาตรการที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อ เผชิญหน้ากับ

สถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์ ที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า “วงจรการจัดการสาธารณภัย”

สิ่งที่พยาบาลเกี่ยวข้องตามบทบาทหน้าที่ของวิชาชีพก็คือ การเตรียมความพร้อมของตนเองในกระบวนการเตรียมความพร้อม ซึ่งหมายรวมถึงการนำสิ่งที่ได้จากการเตรียมความพร้อมไปใช้ในกระบวนการจัดการภัยพิบัติทั้ง 4 กระบวนการ เมื่อการเกิดภัยพิบัติทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง การให้ความสำคัญและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับปัญหาและสถานการณ์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง Mohammad H.I. Dore and David Etkin (2003: 75-76) ได้อธิบายขั้นตอนการจัดการภัยพิบัติไว้เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นหลีกเลี่ยงจากภัยพิบัติ 3) ขั้นตอบสนองและฟื้นฟู ซึ่งการเตรียมความพร้อมจะทำให้ลดอัตราการสูญเสียได้ Gerald E. Galloway (2003: 27) กล่าวว่าในการจัดการภัยพิบัติขั้นเตรียมความพร้อม (preparedness) เป็นขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมเพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติเช่น เตรียมจัดหาทรัพยากรรวมทั้งจัดตั้งหน่วยงานต่างๆเพื่อสนับสนุนและรับผิดชอบต่อการจัดการภัยพิบัติเพื่อเป็นแนวทางให้กับขั้นตอนต่อไป นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกได้เสนอแนะให้แต่ละประเทศมีแผนการบริหารจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติ ทางด้านองค์การวิชาชีพหลายองค์กรก็พยายามกำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่ในองค์กรต่อการปฏิบัติเมื่อมีภัยพิบัติ เช่น สมาคมพยาบาลระหว่างประเทศ กระตุ้นเตือนว่าพยาบาลควรมีการวางแผนและเตรียมพร้อมต่อการเกิดภัยพิบัติ (Fung, Loke and Lai 2008) ซึ่งสอดคล้องกับที่สำนักเลขาธิการระหว่างองค์การด้านยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ United Nations International Strategy for Disaster Reduction (2009) กล่าวว่าการผสมผสานกันของจุดแข็งของชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สังคม หรือองค์กร จะสามารถลดระดับของความเสียหายหรือลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้ จิตความสามารถของชุมชนยังรวมถึงด้านกายภาพ โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ เหล่านี้หมายถึงรวมถึงความถนัดของบุคคล อีกทั้งการดำเนินงานเพื่อสนองตอบกระบวนการจัดการภัยพิบัติล้วนแต่ต้องมีพื้นฐานความรู้ซึ่งเป็นทั้งความรู้ทางวิชาชีพเฉพาะ และสมรรถนะที่จะต้องสั่งสมและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวของผู้พยาบาลวิชาชีพ เพื่อให้การดำเนินงานตามกระบวนการจัดการภัยพิบัติเกิดประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขหรือบรรเทาความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้จริง

สมรรถนะ (competency) เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้มาตรฐาน เช่น ความรู้เฉพาะสาขา (specialized knowledge) ทักษะการคิดรู้ (cognitive skill) ทักษะการปฏิบัติ (technical skill) ทักษะระหว่างบุคคล (interpersonal skill) อุปนิสัย (trait) และเจตคติที่ผลักดันให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์มาตรฐาน (กระทรวงการคลัง 2546) สมรรถนะวิชาชีพของพยาบาลจึงเป็นการผสมผสานความรู้ เจตคติ และทักษะในการประเมินสภาพ การ

วินิจฉัยปัญหา การวางแผนการดูแล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลในสถานการณ์
 ปัญหาของผู้รับบริการที่มีความหลากหลายภายใต้ของเขตวิชาชีพพยาบาล ตามมาตรา 4 แห่ง
 พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ.2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดย
 พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2540 ดังนั้น สถาบันการศึกษา
 พยาบาลต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาให้เรียนรู้ มี
 ความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการพยาบาลในการจัดการกับสถานการณ์ได้อย่าง
 เหมาะสม และ ICN framework of disaster Nursing competencies (2009) ระบุว่า หากพยาบาล
 สามารถแสดงบทบาทในสถานการณ์ภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสมตามระยะการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่
 สมรรถนะด้านการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ สมรรถนะด้านการพร้อมรับภัยพิบัติ สมรรถนะด้าน
 การเผชิญกับภัยพิบัติและการตอบสนอง และสมรรถนะด้านการฟื้นฟูสภาพ จะสามารถบรรเทา
 ความรุนแรงและการสูญเสียจากเหตุการณ์ภัยพิบัติได้อย่างมากมาย

พยาบาลจัดเป็นบุคลากรกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ให้การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บทั้งในหน่วยบริการ
 สุขภาพหรือโรงพยาบาล หรือตามที่ต่างๆ ที่เคยเป็นที่เกิดเหตุภัยพิบัติขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นสภาพ
 ของโรงพยาบาลหรือหน่วยบริการสุขภาพจะเนืองแน่นไปด้วยผู้บาดเจ็บ ญาติและผู้เกี่ยวข้อง
 พยาบาลทุกคนที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจะถูกเรียกมาปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ป่วย ประสานงาน
 เพื่อขอความช่วยเหลือจากโรงพยาบาลใกล้เคียง และการบริหารจัดการเพื่อจัดส่งผู้ป่วยต่อไปยัง
 โรงพยาบาลอื่น ๆ พยาบาลจึงเป็นเพียงจักรที่สำคัญในการดูแลผู้ป่วยที่ดีที่สุดในขณะนั้น ในทาง
 กลับกันหากการแสดงบทบาทของพยาบาลเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็อาจจะ
 ไม่ได้เป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การจัดการกับภัยพิบัติเป็นบทเรียนที่ควร
 แก่การจัดการศึกษาเพื่อการเตรียมความรู้ให้เพียงพอสำหรับพยาบาลในการเผชิญกับปัญหาและ
 แก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพต่อไป อย่างไรก็ตามจากการศึกษาค้นคว้าสมรรถนะ
 ของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติ พบว่า ยังมีผู้ทำการศึกษาไม่กว้างขวางนัก จำเป็นต้องอาศัย
 ประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
 และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามลักษณะของปัญหาที่มีความซับซ้อน อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาที่
 เพียงพอ จึงไม่สามารถใช้วิธีการวิเคราะห์วิธีใดวิธีหนึ่งได้ จำเป็นต้องใช้ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
 ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นจากข้อมูลสนับสนุนของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีวิจัยด้วย
 เทคนิคแบบ เเดลฟายกับงานวิจัยนี้ เพื่อให้ได้คำตอบที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดกับบริบทปัจจุบัน

2. คำถามการวิจัย

สมรรถนะพยาบาลของด้านการจัดการภัยพิบัติประกอบด้วยอะไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสมรรถนะของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติ

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดของ ICN Framework of Disaster Nursing Competency ซึ่งจำแนกเป็นสมรรถนะด้านการจัดการภัยพิบัติไว้ดังนี้

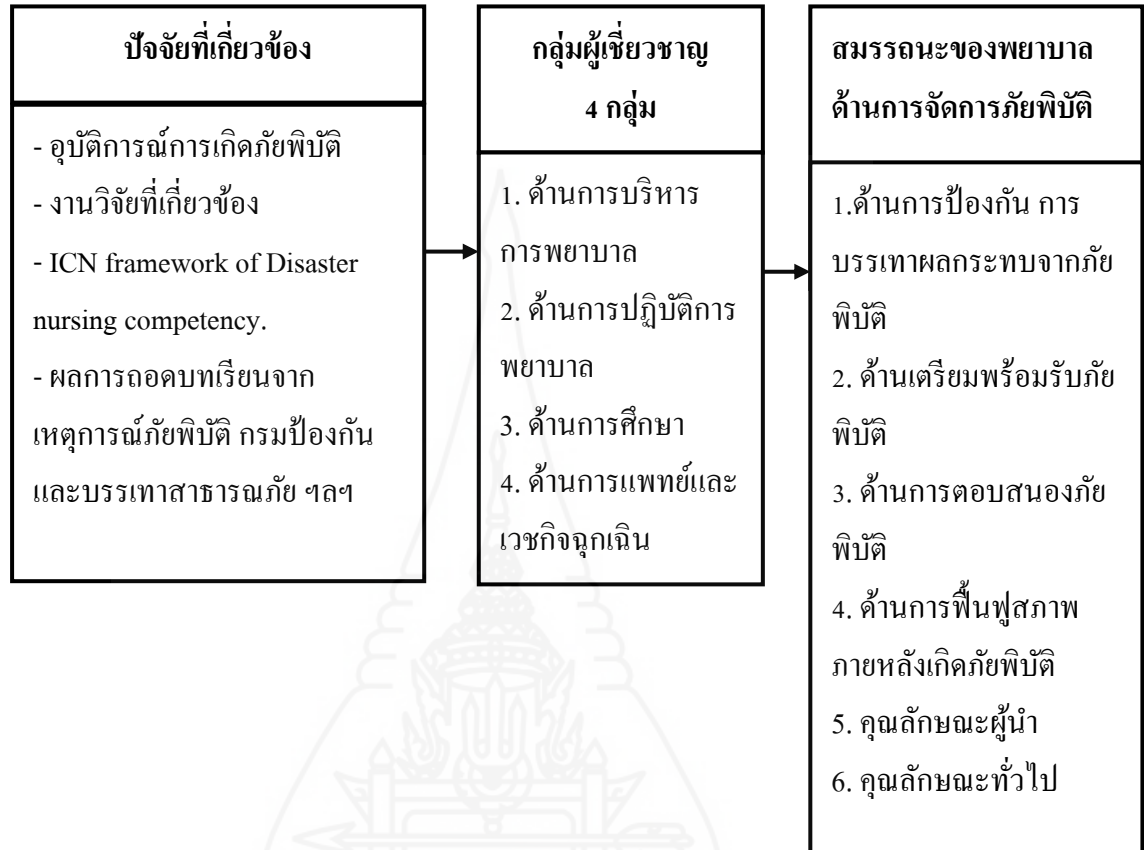
ระยะที่ 1 สมรรถนะด้านการป้องกัน การบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติ (Prevention /Mitigation Competencies)

ระยะที่ 2 สมรรถนะด้านเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ (Preparedness Competencies)

ระยะที่ 3 สมรรถนะด้านการตอบสนองภัยพิบัติ (Response Competencies)

ระยะที่ 4 สมรรถนะด้านการฟื้นฟูสภาพภายหลังการเกิดภัยพิบัติ
(Recovery/Rehabilitation Competencies)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประชากรที่ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการพยาบาลด้านภัยพิบัติ ในจังหวัดที่เคยประสบภัยพิบัติของประเทศไทย ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต โรงพยาบาลวชิระภูเก็ต โรงพยาบาลกลาง โรงพยาบาลหาดใหญ่ โรงพยาบาลราชวิถี และหน่วยประสานมัยพิทักษ์สภากาชาดไทย โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหรือสอนวิชาทางด้านการจัดการภัยพิบัติ และผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และเวชกิจฉุกเฉิน

5.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เทคนิคที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อศึกษาสมรรถนะของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติสำหรับพยาบาล โดยการใช้กรอบกรอบแนวคิดจากแหล่งข้อมูลดังนี้

5.2.1 สภาพการพยาบาลนานาชาติ ICN Framework of Disaster Nursing Competency

5.2.2 จากการสัมภาษณ์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการภัยพิบัติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการภัยพิบัติหรือสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง แพทย์และเวชกณิกนที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการภัยพิบัติ

นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ สมรรถนะของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติ

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 สมรรถนะของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่แสดงออกในการปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติเพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพ ตามกรอบแนวคิดของสภาการพยาบาลนานาชาติ (International council of nurse framework of disaster nursing competency) ประกอบด้วย

6.1.1 สมรรถนะด้านการป้องกัน และบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติ (Prevention /Mitigation Competencies) คือความสามารถในการป้องกันหรือลดความเสี่ยงและขจัดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภัยพิบัติการระบุความเสี่ยงและการดำเนินการที่ช่วยป้องกันการเกิดภัยพิบัติหรือลดผลกระทบจากภัยพิบัติ เพื่อลดการสูญเสีย

6.1.2 สมรรถนะด้านเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ (Preparedness Competencies) คือ ความสามารถในการเตรียมความพร้อมเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินล่วงหน้า ทั้งด้านนโยบาย การส่งเสริมสุขภาพและการให้ความรู้แก่ประชาชน และการพัฒนาตนเองและทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการเกิดภัยพิบัติเกิดขึ้น

6.1.3 สมรรถนะด้านการตอบสนองภัยพิบัติ (Response Competencies) คือ ความสามารถในการพยาบาลเพื่อตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพ เมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากร และการประสานงานที่เกี่ยวข้อง

6.1.4 สมรรถนะด้านการฟื้นฟูสภาพภายหลังเกิดภัยพิบัติ (Recovery/ Rehabilitation Competencies) คือ ความสามารถในการให้การดูแลและสนับสนุนผู้ที่มีความต้องการการดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การตรวจสอบและการดูแลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยพิบัติ การเจ็บป่วยทางกาย ทางจิต ความพิการ เพื่อลดความเสี่ยงของภาวะแทรกซ้อน

6.2 การสนองตอบต่อปัญหาสุขภาพ หมายถึง การกระทำที่เป็นการแก้ปัญหาสุขภาพตามความต้องการของผู้รับบริการ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการภัยพิบัติ
- 7.2 เพื่อเตรียมความพร้อมนำไปสู่การบรรเทาความรุนแรงและความสูญเสียจากการเกิดภัยพิบัติ
- 7.3 เป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนกับบุคลากรทางการแพทย์ ในการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการจัดการภัยพิบัติ และเป็นการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการพร้อมรับภัยพิบัติ
- 7.4 เป็นแนวทางสำหรับการวิจัย เกี่ยวกับการวิเคราะห์สมรรถนะของพยาบาลด้านการจัดการภัยพิบัติและการพัฒนารูปแบบสำหรับการพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมรับภัยพิบัติในหน่วยบริการพยาบาลอื่นๆต่อไป